

بررسی پراکندگی و تراکم و قدمت اشکفت‌ها و معدن‌ها و مقبره‌های دستکند به‌ثبت‌رسیده در سازمان میراث فرهنگی ایران با استفاده از سامانه اطلاعات جغرافیایی

محمد مهدی طاهری^{۱*}، دنیا معصومی خامنه^۲

۱- کارشناس ارشد مطالعات معماری ایران، دانشکده معماری، دانشگاه تهران، تهران، ایران. mmtaheri@t.ac.ir

۲- کارشناس ارشد مطالعات معماری ایران، دانشکده معماری، دانشگاه تهران، تهران، ایران. masoomi.donya@t.ac.ir

چکیده

تاکنون حدوداً ۲۰۰ اثر تاریخی تحت‌عنوان معماری دستکند در فهرست بناهای تاریخی سازمان میراث فرهنگی ایران قرار گرفته که در این میان ۹۱ اشکفت، ۲۵ معدن و ۶۷ مقبره به ثبت رسیده است. هدف این پژوهش کاربرد سامانه اطلاعات جغرافیایی (GIS) در مستندنگاری، شناخت و دسته‌بندی این دسته از آثار دستکند ایران است. به همین منظور نخست مختصات جغرافیایی ۱۸۳ اثر که اطلاعاتشان در اختیار نگارندگان قرار داشت، استخراج شد و در جی‌آی‌اس مورد بررسی قرار گرفت تا پراکنش و تراکم آن‌ها مشخص شود. چنین امری مقدمه‌ای بر پژوهش‌های آیندگان خواهد بود تا نسبت تراکم هر یک از گونه‌آثار دستکند را با امور اقلیمی، اجتماعی، فرهنگی و... مشخص کنند. از میان آثار بررسی‌شده، ۱۰۶ اثر مربوط به دوره تاریخی و ۷۷ اثر مربوط به دوره پیشاتاریخی تاریخ‌گذاری شده‌اند؛ همچنین از منظر دوگانه اسلامی/پیشااسلامی نیز می‌توان گفت که قدمت ۱۸ اثر را دوره اسلامی و ۱۶۵ اثر را دوره پیشااسلامی تخمین زده‌اند. بررسی‌ها چنین نشان داد که بیش از نیمی از آثار دستکند ایران در استان فارس واقع هستند و از مجموع ۱۸۳ اثر بررسی‌شده، ۱۰۷ اثر در استان فارس واقع‌اند که از این تعداد، ۶۶ اثر اشکفت و ۲۶ اثر مقبره و ۱۵ اثر معدن دستکند است؛ اطلاعاتی توصیفی از همین جنس درباره باقی مناطق ایران نیز عرضه شده است. بر مبنای نقشه‌های تولیدشده می‌شود گفت که که اشکفت‌ها محدود به نواحی جنوبی و جنوب‌غربی و غربی ایران هستند و در نیمه شرقی ایران، نیمه شمالی آن، و نواحی شمال‌غربی آن هیچ اثری از اشکفت‌های ثبت‌شده به چشم نمی‌خورد. معدن‌ها عموماً در استان فارس و بخش‌هایی از همدان و قم و زنجان قرار دارند و در باقی بخش‌های ایران هیچ معدنی ثبت نشده است. همچنین اغلب مقبره‌ها، گوردخمه‌ها و استودان‌ها و... در نیمه غربی ایران و خصوصاً استان‌های فارس و استان‌های همجوار آن قرار دارند و تعدادی از آن‌ها هم در محدوده شمال‌غربی ایران قرار دارد.

اطلاعات مقاله

زمینه تخصصی مقاله:
کاربرد فناوری‌های نوین در
مستندنگاری؛ مدل‌سازی و
پردازش داده‌های مکان‌مبنا در
زمینه میراث فرهنگی

دریافت:

پذیرش:

واژگان کلیدی:

دستکند، مقبره، اشکفت،
معدن، مستندنگاری، GIS

پایگاه نمایه‌کننده:

